

Contacte i contrast...

Joan Veny,
Contacte i contrast de llengües i dialectes,
Universitat de València,
València 2006.

El llibre de Joan Veny és antic i nou alhora. Es tracta d'un aplec de deu estudis apareguts els darrers anys (un, de 1979; els altres, entre 1989 i el 2004). El motiu aglutinador és, com diu el

títol, els contactes i la comparació del català amb altres llengües. L'autor hi tracta l'occità, l'aragonès i el castellà, les llengües d'adstrat, però també l'asturià i el galleg. És, doncs, un llibre de lingüística romànica que ens fa veure aspectes diversos de les múltiples relacions familiars de l'herència llatina, vista des del català. El conjunt il·lustra molt bé com el català, igual que qualsevol altra llengua, és ric de manlleus, com també ric de trets comparables amb els parlars d'altres dominis. «Una llengua no viu isolada», són els mots amb què comença el llibre, i, en efecte, aquest és l'argument que li dona unitat.

Hom hi llegeix treballs dedicats a l'adaptació de la jota castellana (*quefe*), que ha viscut un període de vitalitat entre la gent poc culta. Avui és un fenomen del passat, però ha deixat algun rastre en la llengua (*d'estranguis*). En un altre treball compara el català i l'asturià, llengua que també desenvolupa la iodització. Allà *abeja*, *oveya* o *vieyu* són, però, les formes normatives, mentre que les catalanes *abeia*, *oveia* o *vei* són considerades només col·loquials.

Veny hi afronta problemes centrals de la història lingüística que ja havia tractat. Hi sosté de nou que la diferència entre dialectes occidentals i orientals prové del distint ritme evolutiu i no pas d'un substrat remot (la teoria de Joan Coromines) ni d'una diferent intensitat de la romanització (la teoria d'Antoni M. Badia i Margarit). Més endavant condueix la hipòtesi dels mossarabismes —els mots que s'originaren en els parlars romànics del temps dels àrabs— cap a un terreny segur per comprovar que molts dels hipotètics mossarabismes, de fet, són aragonesismes. Veny assenta així que el valencià *gemecar* 'gemegar' ve de l'aragonès.

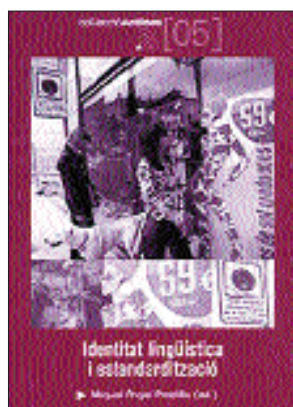
En la part dedicada a les relacions amb l'occità, hi veiem la importància dels escorcolls d'obres no literàries. Veny analitza l'obra d'Antoni Girould, nascut a Montpeller, que edità en català a Perpinyà l'any 1587 un manual mèdic contra la pesta. En relació amb els occitanismes del rossellonès, com *llauseta* 'alosa' o *mainatge* 'infant', conclou: «Voleu res més pur que un mot que,

al Rosselló, ha passat de boca en boca durant cinc, sis o set segles?» Veny es manifesta defensor d'aquests occitanismes antics que, en alguna ocasió, com *peixoneria* 'peixateria' —documentat des del final del segle XIII— eren titllats erròniament de francesismes novinguts. Segons Veny, «cada dialecte és fill d'unes circumstàncies històriques, geogràfiques, socials, que li confereixen fesomia pròpia i respectable» (p. 186). El llibre, que acaba amb la comparació d'un text religiós gironí de 1837 amb la seva versió mallorquina de dos anys després, advoca pel respecte a les formes que tenen una tradició llarga enfront dels judicis puristes arbitraris. Ens fa saber, per exemple, que *caldo* és ja del segle XVI.

Amb les recerques de Joan Veny hom s'adona que el coneixement profund i crític de les varietats històriques de la llengua fonamenta el model de llengua participatiu, de col·laboració de tots els dialectes, com el que avui proposen aquest autor i l'Institut d'Estudis Catalans. ◆

XAVIER LUNA

Identitat lingüística

Miquel Àngel Pradilla,
Identitat lingüística i estandardització,
Cossetània,
Valls 2003.

L'obra *Identitat lingüística i estandardització* és un recull d'aportacions acadèmiques impartides en el programa de doctorat Qüestions de llengua i literatura: identitat i es-

tandardització, (Universitat Rovira i Virgili i Universitat de Lleida, 2001-2002). El llibre recull les aportacions del professorat de la Universitat Rovira i Virgili (Tarragona): Jordi Ginebra, Joaquim Mallafrè, Pere Navarro i Miquel Àngel Pradilla.

L'apartat «Fraseologia, concurrències lèxiques i llengua estàndard» (Jordi Ginebra) és una reflexió acadèmica sobre construccions fixades com *diner negre*, *gall fer*, *llesca de pa*, *anar torrat*, *costar un ull de la cara*, *ser un tros de pa*, *fer por*, etc. Ginebra intenta fer una definició i classificació d'aquest conjunt de construccions, explorant-ne els límits. El treball té molt d'interès perquè, en el cas català, tot i disposar d'uns quants diccionaris d'expressions, frases fetes, locucions, etc., no s'han fet gaires reflexions teòriques gramaticals referides a aquesta mena de construccions. En aquest sentit, l'aportació de Ginebra —complementada amb altres articles publicats els darrers anys— omple un buit en la descripció gramatical. Cal dir que el treball no és tan sols una aproximació teòrica,

sinó que entra en el terreny de la lingüística aplicada, ja que l'autor prepara els camins per a fer comparacions entre el català i l'espanyol pel que fa a les construccions, amb vista a un procés controlat d'estandardització de la llengua catalana.

L'apartat «Estandardització i traducció» (Joaquim Mallafrè) és un report de qüestions diverses relacionades amb la traducció, amb la vista posada sobretot en els efectes que aquesta activitat pot tenir per a la salut de la llengua estàndard i, en definitiva, de la llengua en general. Mallafrè analitza els reptes amb què s'enfronta un traductor, així com els diversos tipus de registres, els mecanismes que cal aplicar en cada registre i el seu pes en la societat (no és el mateix traduir la Bíblia que un manual d'instruccions; no és el mateix traduir una novel·la que un document administratiu o judicial; no és el mateix un doblatge fílmic que l'adaptació d'una notícia d'agència; etc.).

L'apartat «Processos d'estandardització en les llengües romàniques minortzades» (Pere Navarro) és un repàs de les ini-

ciatives que llengües com el francoprovençal, l'asturià (amb una mirada especial al mirandès), el sard i l'aragonès han fet per a la seva normativització i estandardització. Navarro fa diversos comentaris sobre els problemes amb què es troben aquests processos de normativització i estandardització, motivats per les divergències entre parlars, la manca de reconeixement legal i administratiu i la tendència dels parlants a escriure la seva parla amb les convencions gràfiques d'una llengua superposada (problema agreujat quan una d'aquestes llengües s'estén a banda i banda d'una frontera administrativa). Aquest apartat enllaça amb el següent, «El galleg, un cas d'individuació lingüística en un context de minortzació» (Miquel Àngel Pradilla), on es tracta la mateixa qüestió relativa al galleg, si bé molt més aprofundida, amb més dades, comentaris i exemples. En aquest sentit, el treball de Pradilla és un referent necessari per a tothom qui vulgui aproximar-se a la realitat sociolingüística de Galícia. ◆

XAVIER RULL